

РЪДИАРД КИПЛИНГ ГРАДИНАРЯТ

Превод от английски: Надежда Розова, 2017

chitanka.info

Всеки в селото знаеха, че Хелън Таръл изпълнява почтено дълга си към целия свят и най-вече към клетото дете на собствения си брат. Хората в селото знаеха също, че Джордж Таръл е поставял на жестоко изпитание семейството си още като младеж, затова не се учудиха от вестта, че след много получени и пропиленни възможности за ново начало той, инспектор в индийската полиция, се бе забъркал с дъщерята на унтерофицер от запаса и бе умрял при злополука по време на езда няколко седмици преди раждането на детето си. За щастие, родителите на Джордж вече бяха покойници и макар Хелън, на трийсет и две и независима, да си изми ръцете по отношение на целия позорен случай, тя благородно пое грижата за детето, макар че по онова време имаше проблеми с белия дроб и се лекуваше в Южна Франция. Уреди транспортирането на детето заедно с една медицинска сестра от Бомбай, посрещна ги в Марсилия, грижи се за бебето по време на пристъпа на детска дизентерия, предизвикан от немарливостта на сестрата, която тя уволни, и накрая, отслабнала и изтощена, но ликуваща победоносно, в края на есента доведе бебето напълно възстановено у дома в Хампшър.

Всички тези подробности бяха публично достояние, защото Хелън беше съвсем открита и беше на мнение, че скандалите се раздухват повече, ако се опитваш да ги потулиш. Призна, че Джордж открай време си е черната овца в семейството, но че положението би могло да бъде още по-зле, ако майката бе настояла на правото си да задържи момчето. За щастие, хората от тази прослойка явно били готови на почти всичко за пари и тъй като Джордж винаги се обръщал към нея, когато е в беда, тя смяташе, че е в правото си — и приятелите ѝ бяха съгласни с нея — да прекъсне изцяло връзка със семейството на унтерофицера в оставка и да осигури на детето всички възможни житейски предимства. Първата стъпка беше кръщение, на което свещеникът даде на бебето името Майкъл. Доколкото се познаваше, Хелън не би казала, че обича деца, но въпреки всичките му недостатъци тя много обичаше Джордж и изтъкваше, че малкият Майкъл има устата на баща си, а това все пак беше нещо, на което да гради останалото.

Всъщност беше взел челото на Таръл — широко, ниско и добре оформено, с раздалечени очи под него, него беше възпроизвел Майкъл най-точно. Устата му беше мъничко по-красива от обичайната за

семейството. Обаче Хелън, която не би признала никакво добро влияние от страна на майка му, твърдеше, че той е Таръл цял-целеничък, и понеже нямаше кой да ѝ противоречи, приликата беше приета като неоспорим факт.

Няколко години по-късно Майкъл зае мястото си и беше толкова добре приет, колкото Хелън — безстрашен, умерен и с относително приятна външност. На шест попита защо не може да ѝ казва „мамо“, както казваха другите момчета на майките си. Тя му обясни, че му е само леля, а това не е същото като майка, но че ако иска, той може да ѝ казва „мамо“ преди лягане като нежно обръщение само помежду им.

Майкъл пазеше тайната много предано, но Хелън, както обикновено, обясни въпросния факт пред приятелите си. Майкъл се разгневи, когато научи.

— Защо им каза? Защо? — попита той в края на изблика си.

— Защото винаги е най-добре да казваш истината — отговори Хелън, обвила го с ръка, докато той трепереше в креватчето си.

— Ама когато истината е грозна, не е хубаво.

— Недей така, скъпи!

— Така мисля и... — тя усети как телцето му се стяга — сега, като им каза, вече няма да ти казвам „мамо“... дори преди лягане.

— Не е ли твърде нелюбезно? — попита тихо Хелън.

— Не ме интересува! Ти ме засегна дълбоко и сега аз ще засегна теб. Ще те наранявам, докато съм жив!

— Недей, о, не ми говори така, скъпи. Не знаеш какво...

— Така ще бъде! А когато умра, ще те нараня още повече!

— Слава богу, че ще умра преди теб, скъпи.

— Ха! Ема казва, че човек никога не знае какво му е писано. (Майкъл си бърбеше с възрастната плосколика прислужница на Хелън.) Много момченца умират като малки. И аз ще умра. Тогава ще видиш.

Хелън стаи дъх и тръгна към вратата, но повикът „Мамо, мамо!“ я върна и двамата си поплакаха заедно.

* * *

Когато Майкъл стана на десет, след като вече бе изкарал два срока в частното училище, нещо или някой му внуши, че статутът му още не е напълно ясен. Той атакува Хелън по въпроса и преодоля съпротивата ѝ с типичната семейна прямота.

— Не вярвам на нито една дума — заяви той дръзко накрая. — Хората нямаше да говорят така, ако родителите ми са били женени. Обаче на теб не ти пука, нали, лелю. Научих всичко за такива като мен в часовете по английска история и от пиесите на Шекспир. Като се започне от Уилям Завоевателя и... още колкото щеш... и всички са се справили чудесно. За теб няма значение, че аз съм такъв, нали?

— Изобщо не... — поде тя.

— Хубаво. Повече няма да говорим за това, ако ще плачеш.

И той никога повече не повдигна въпроса по своя воля, ала две години по-късно съвсем като по поръчка се разболя от заушки по време на ваканцията и когато температурата му се покачи до търсените четирийсет градуса, Майкъл ломотеше само за това, докато гласът на Хелън прониза унеса му и стигна до него с уверението, че нищо на тази земя или отвъд нея не може да промени нещата помежду им.

Сроковете в частното му училище и прекрасните коледни, великденски и летни ваканции се нижеха една подир друга, различни и прекрасни като скъпоценни камъни на наниз, и Хелън точно така ги ценеше — като скъпоценности. С течение на времето Майкъл разви свои интереси, които се изчерпаха и отстъпиха място на други, обаче интересът му към Хелън беше постоянен и се засилваше неспирно. В замяна тя му отвърщаше с цялата обич, на която бе способна, с напътствия, съвети и пари, и тъй като Майкъл не беше глупак, войната го призова точно преди да започне многообещаваща кариера.

През октомври трябваше да замине да следва в Оксфорд със стипендия. В края на август той беше на прага да се включи в първия холокост на младежи от частните училища, които се хвърлиха да участват във войната, но капитанът на неговия офицерски тренировъчен корпус, където Майкъл беше сержант почти година, го отклони и го изпрати направо като офицер в батальон, който беше толкова нов, че половината му членове още носеха старите червени униформи, а другата половина се разболяваха от менингит, защото живееха нагъчкани във влажни палатки. Хелън беше шокирана от назначението му направо като офицер.

— Но това е семейна традиция — засмя се Майкъл.

— Нали не искаш да кажеш, че през цялото време си вярвал в тази история? — попита Хелън. (Прислужницата й Ема беше починала няколко години преди това.) Дадох ти честната си дума — и отново ти я давам, — че всичко е наред. Няма значение, наистина няма.

— О, това не ме притеснява. Никога не ме е притеснявало — храбро я увери той. — Искях да кажа, че щях да се включа по-рано в шоуто, ако се бях записал в нисшия състав... като дядо ми.

— Не говори така! Значи, предполагаш, че скоро ще свърши?

— Няма да имаме този късмет. Знаеш какво твърди К.^[124]

— Да, обаче миналия понеделник банкерът ми каза, че войната надали ще продължи след Коледа... по финансови причини.

— Дано да е прав, обаче нашият полковник... а той е от редовната войска... твърди, че ще бъде продължителна.

Батальонът на Майкъл има късмет, че по някаква причина, която им осигури няколко „отпуски“, войниците извършваха предимно брегова охрана в плитките окопи по крайбрежието на Норфък, после ги изпратиха на север да наблюдават някакво устие в Шотландия и накрая ги държаха седмици с необоснования слух, че ще ги преместят на задгранична служба. Обаче в деня, когато Майкъл трябваше да се срещне с Хелън за четири часа на железопътен възел нагоре по линията, бързо ги изпратиха да помогнат след поражението при Лоос и той има време само да й изпрати телеграма за сбогом.

Във Франция батальонът отново извади късмет. Разположиха ги близо до Ипър, където войниците водеха примерен и непретенциозен живот, докато се готвеше битката при Сом, и се наслаждаваха на спокойствие в секторите край Арментиер и Лавенти, когато започнаха сраженията. Когато установи, че батальонът има разумни виждания относно отбраната на своите флангове, един здравомислещ командир го открадна от собствената му дивизия под претекст, че ще му помага да положи телеграфните кабели, и го използва край Ипър.

Месец по-късно, точно след като Майкъл писа на Хелън, че не правят нищо особено и затова тя няма причина за тревога, отломък от снаряд се стовари като гръм от ясно небе и го уби на място. Следващият снаряд посипа върху тялото му основите на стената на някакъв хамбар, така че само специалист би се досетил, че на това място се е случило нещо неприятно.

По това време селото вече беше свикнало с войната и по английски маниер си бяха създали ритуал да се справят с нея. Когато пощаджийката даде на седемгодишната си дъщеря официалната телеграма, за да я занесе на госпожица Таръл, тя отбеляза пред градинаря на енорийския свещеник:

— Дойде ред на госпожица Хелън.

— Е, той издържа повече от други — отвърна градинарят, имайки предвид собствения си син.

Детето се появи на входната врата разревано, защото мастър Майкъл често го беше черпил с бонбони. Хелън се зае да спуска щорите в къщата една подир друга съвсем бавничко и установи, че на всяка обяснява: „Безследно изчезнал означава мъртъв“. След това зае мястото си в зловещата, но неизбежна процесия от безполезни емоции. Разбира се, свещеникът проповядваше надежда и се надяваше много скоро да пристигнат вести от пленнически лагер. Неколцина приятели също ѝ разказаха напълно правдивии истории, но винаги за други жени, при които любимите им същества се завърнали след много месеци отсъствие. Други познати я насърчаваха да се обърне към безпогрешните секретарки на организации, способни да се свържат с благосклонни неутрални страни, които пък да изискат точна информация от най-секретните командвания на пленническите лагери. Хелън го стори, писа и подписа всичко, което поискаха от нея или ѝ поднесоха.

По време на една от отпуските си Майкъл я беше завел във фабрика за амуниции, където тя видя цялото производство на снаряда — от желязото до готовия продукт. Тогава ѝ хрумна, че проклетото нещо не остава самичко нито за секунда, а сега, докато приготвяше документите, си помисли: „Произвеждат от мен опечален роднина“.

С течение на времето, когато всички организации изразиха дълбоко или искрено съжаление, че не успяват да издирят Майкъл, нещо в нея се прекърши и всичките ѝ усещания — с изключение на признателността за облекчението — секнаха и бяха заменени от блажено равнодушие. Майкъл беше загинал, нейният свят бе застинал неподвижно и тя бе човекът, шокиран от това спиране. Сега Хелън стоеше неподвижно, а светът продължаваше напред, обаче това не я интересуваше — нямаше нищо общо с нея. Разбра го по лекотата, с която успяваше да спомене името на Майкъл в разговор, като наклони

главата си под уместния ъгъл, когато ѝ изкажат уместните съболезнования.

По време на блаженото осъзнаване на това облекчение завъняха камбаните на примирието, без Хелън да обърне внимание. В края на следващата година тя беше преодоляла физическата си ненавист към оцелелите и завърнали се младежи и беше способна да се ръкува с тях и почти искрено да им пожелае всичко най-добро. Не се интересуваше от последиците от войната — нито лични, нито държавни, — обаче, силно дистанцирана, се включи в различни благотворителни комитети и имаше категорично мнение — чу се как го изразява — относно мястото на военния мемориал, който предлагаша да бъде издигнат в селото.

След това като най-близък роднина Хелън получи официално съобщение, подкрепено от писмо до нея, написано с химически молив, сребърна значка за самоличност и часовник, че лейтенант Майкъл Таръл е бил открит, разпознат и погребан в Трето военно гробище в Хейгънзийл. Съобщаваха ѝ надлежно на коя редица и кой номер е гробът му.

И така Хелън се оказа на следващия етап от производството — в свят, пълен с въодушевени и съсипани роднини, почерпили сили от сигурността, че на земята вече има олтар, пред който ще могат да поднесат обичта си. Тези хора скоро ѝ обясниха и с помощта на разписания ѝ го доказаха, че е много лесно да отидеш на нечий гроб, без това да разстрои ритъма на живота ти.

— Щеше да е много по-различно, ако беше убит в Месопотамия или дори в Галиполи — каза ѝ съпругата на енорийския свещеник.

Агонията на пробуждането за някакъв втори живот изпрати Хелън отвъд Ламанша, където в един нов свят на езикови съкращения тя научи, че до Хейгънзийл Трий може удобно да стигне със следобеден влак, който съобразява разписанието си със сутрешния кораб, и че има удобен малък хотел на три километра от Хейгънзийл, където би могла удобно да пренощува и да посети гроба на следващата сутрин. Всичко това научи от официален служител, който живееше в барака от дъски и импрегнирана със смола хартия в предградията на един разрушен до основи град, в който се носеха облаци варовиков прах и кафяви хартии.

— Между другото, знаете кой е гробът, нали? — попита човекът.

— Да, благодаря — отговори Хелън и показа номера на редицата и на гробното поле, напечатани на малката пишеща машина на Майкъл.

Служителят тъкмо щеше да го провери в една от многобройните си книги, обаче помежду им се навря едра жена от Ланкашър и настоя той да я осведоми къде може да намери сина си, който бил ефрейтор в Интендантските части. Изхълца, че малкото му име било Андерсън, но тъй като произхождал от уважавано семейство, се записал под името Смит и бил убит в Дикибуш^[125] в началото на петнайсети години. Не знаеше номера му, нито имаше представа кое от двете си кръщелни имена е използвал заедно с този псевдоним, обаче туристическият ѝ билет от агенция „Кук“ изтичал в края на великденската седмица и ако дотогава не откриела детето си, щяла да полудее. После жената политна към гърдите на Хелън, но съпругата на офицера бързо излезе от спалнята зад канцеларията и тримата заедно настаниха жената върху койката.

— Често се случва — обясни съпругата на офицера, докато разхлабваше стегнатите връзки на бонето ѝ. — Вчера каза, че е убит при Хоог. Вие сигурна ли сте, че знаете за кой гроб става дума? Много е важно.

— Да, благодаря — отвърна Хелън и побърза да си тръгне, преди жената на леглото отново да зариде.

* * *

Потъна още по-дълбоко в кошмара, докато пиеше чай в дървената постройка на морави и сини ивици с фалшива фасада. Плати сметката си до една безстрастна англичанка с невзрачни черти, която изрази желание да пътува с нея, когато я чу да пита за влака за Хейгънзийл.

— И аз отивам там — обясни жената. — Не в Хейгънзийл Трий, а до Захарната фабрика, макар че сега я наричат Ла Розьер. Намира се на юг от Хейгънзийл Трий. Имате ли стая в хотела тук?

— О, да, благодаря, запазих си.

— Така е по-добре. Понякога хотелът е доста пълен, а друг път няма жива душа. Но вече сложиха бани в стария „Златен лъв“ — това е

хотелът от западната страна на Захарната фабрика — и за щастие, той привлича доста хора.

— Всичко това е ново за мен. За пръв път идвам.

— Така ли? Аз идвам за девети път след примирието. Не заради себе си. Слава богу, не съм изгубила никого, но и аз като всички имам много приятели у дома, които са изгубили близък. Установих, че като идвам тук често, съм им от помощ — има някой, който да види мястото и после да им разкаже. Мога дори и снимки да им направя. Имам доста голям списък с поръчки. — Жената се засмя напрегнато и потупа фотоапарата на шията си. — Този път трябва да видя два-три гроба до Захарната фабрика и много други в околните гробища. Моята система е да ги събирам и да ги подреждам и когато получа достатъчно поръчки за една област, че да си струва пътуването, пристигам и ги изпълнявам. Наистина носи утеха на хората.

— Вероятно — отговори Хелън и потръпна, докато се качваха в малкия влак.

— Разбира се. (Какъв късмет, че местата ни са до прозореца!) Би трябвало да им носи утеха, иначе защо ще ме молят да го правя? Имам списък от дванайсет или петнайсет поръчки — потупа отново жената фотоапарата си. — Трябва да ги подреда довечера. А, забравих да ви попитам, вие защо сте тук?

— Заради племенника си — отговори Хелън. — Бях много привързана към него.

— Да, понякога се питам те дали знаят какво се случва след смъртта! Вие как мислите?

— О, аз не... не смея да размишлявам много над такива неща — отговори Хелън и едва не вдигна ръце, за да се предпази от жената.

— Може би така е по-добре — отвърна спътницата ѝ. — Вероятно усещането за загуба е достатъчно мъчително. Е, няма да ви притеснявам повече.

Хелън беше признателна, но когато пристигнаха в хотела, госпожа Скарсуърт (бяха се запознали) настоя да вечерят на една маса, а след като се нахраниха в малкия и противен салон, пълен с роднини, които разговаряха приглушено, започна да занимава Хелън със своите „поръчки“ — заедно с имената на загиналите, когато ги знаеше, и кратки описания на роднините им. Хелън изтърпя почти до девет и половина, после избяга в стаята си.

Почти веднага на вратата ѝ се почука и влезе госпожа Скарсуърт, стиснала в ръце ужасния си списък.

— Да, да, знам... — поде тя. — До гуша ви е дошло от мен, обаче искам да ви кажа нещо. Вие не сте омъжена, нали? Тогава може би не бихте... Но няма значение. Трябва да кажа на някого. Не мога повече така.

— Но моля ви...

Госпожа Скарсуърт се беше облегла на затворената врата и устата ѝ мърдаше пресъхнала. След малко каза:

— Нали помните онези гробове... за които ви разказах преди малко долу? Те наистина са поръчки. Поне няколко от тях. — Очите ѝ обходиха стаята. — Какви забележителни тапети имат в Белгия, не мислите ли?... Да, кълна се, поръчки са. Обаче има един... който за мен е по-важен от всичко друго на света. Разбирате ли?

Хелън кимна.

— Повече от всеки друг. А, разбира се, не би трябвало. Не би следвало да означава нищо за мен. Но означаваше. И още означава. Затова приемам тези поръчки, нали разбирате. Това е.

— Но защо ми го казвате? — попита отчаяно Хелън.

— Защото ми омръзна да лъжа. Все да лъжа... година след година. Когато не говоря лъжи, трябва да ги разигравам и постоянно лъжи са ми в главата. Представа нямате какво е. Той беше всичко за мен... единственото истинско нещо... единственото, което се случи в целия ми живот. А аз се преструвах, че не е. Налагаше са да внимавам за всяка дума, която изричам, и да обмислям следващата си лъжа. И така години наред!

— Колко години? — попита Хелън.

— Шест години и четири месеца преди това и три години и осем месеца после. Ходила съм при него осем пъти оттогава. Утре ще отида за девети път и... не мога... не мога да отида при него отново, без някой на света да научи. Искам да бъда честна пред някого, преди да отида. Разбирате ли? За мен няма значение. Никога не съм се придържала към истината, дори като момиче. Обаче е недостойно спрямо него. Затова аз... трябваше да споделя с вас. Просто не мога да го тая в себе си повече. О, не мога!

Тя вдигна ключените си ръце почти до устата и после рязко ги спусна, все още заключени, и ги отпусна чак под кръста. Хелън се

протегна, хвана ръцете ѝ, сведе глава над тях и промълви:

— О, скъпа моя!

Госпожа Скарсуърт отстъпи назад и лицето ѝ стана на петна.

— Боже мой! Така ли го приемате?

Хелън застина безмълвна, а жената излезе. Мина много време, преди Хелън да успее да заспи.

* * *

На следващата сутрин госпожа Скарсуърт излезе рано, за да изпълни поръчките си, и Хелън отиде сама до Хейгънзийл Трий. Все още облагородяваха мястото — намираше се на пет-шест фута над павиран път, от двете страни на който гробището се простираше на стотина ярда. Напречни дренажни тръби над канавките служеха за входи през недовършения зид на оградата. Хелън се изкачи по няколко стъпала, издълбани в пръстта и покрити с дъски, и после затаи дъх, когато пред нея се ширна цялата гледка. Хелън не знаеше, че в Хейгънзийл Трий има вече двайсет и една хиляди мъртви. Единственото, което видя, беше безмилостно море от черни кръстове, по които имаше ламаринени табелки с надписи под всевъзможни ъгли. Не откри никакъв ред, просто огромна пустош сякаш от високи до кръста мъртви бурени, които се надигаха към нея. Пристъпи напред, безпомощно се защура наляво и надясно, чудейки се как изобщо ще успее да се ориентира сама. В далечината имаше бяла ивица. Оказа се парцел с около двеста-триста гроба, чиито надгробни плочи вече бяха поставени, бяха засадени цветя и бяха покрити с прясно окосена трева. Там ясно се виждаха буквите в края на всяка редица, обаче когато погледна в листчето си, установи, че не там трябва да търси.

Мъж беше коленичил зад редица надгробни плочи — явно градинар, защото засаждаше младо растение в меката пръст. Хелън се запъти към него с листчето в ръка. Мъжът се изправи, когато я видя да приближава, и без никакво предисловие или поздрав попита:

— Кого търсите?

— Лейтенант Майкъл Таръл, племенника ми — отговори Хелън бавно и дума по дума, както ѝ се бе налагало да прави хиляди пъти през живота си.

Мъжът вдигна очи и я изгледа с безмерно състрадание, после се извърна от прясно окосената трева към голите черни кръстове.

— Елате с мен — каза той, — ще ви покажа къде е погребан синът ви.

* * *

Преди да си тръгне от гробището, Хелън се обърна да хвърли последен поглед. В далечината видя как мъжът се е привел над младите си растения. И си тръгна, допускаяки, че е градинарят.

[124] Фелдмаршал лорд Кичънър е министър на войната от началото на август 1914 г. — Б.пр. ↑

[125] Така британските войници наричат място на юг от река Ипър и в непосредствена близост до нея. — Б.пр. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.